

Наталія Стратулат, канд. філол. наук, доц.,
Національна академія внутрішніх справ, Київ
<https://orcid.org/0000-0001-7738-4311>

АКТИВІЗАЦІЯ ТВОРЕННЯ ЖІНОЧИХ НОМІНАЦІЙ ЯК НОВИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Присвячено питанню про розвиток лексико-семантичної системи української мови на сучасному етапі. З огляду на внутрішні (власне мовні) та зовнішні (соціальні) чинники мовної динаміки розглянуто інноваційні процеси у словниковому складі. Увагу приділено описові нових лексичних одиниць (репрезентованих у Словнику української мови у 20-ти томах) зі значенням особи жіночої статі, зокрема аналізу їхніх функційних і структурних особливостей. Визначено продуктивність фемінних новотворів у межах аналізованого словотвірного типу з відповідними дериваційними компонентами.

Ключові слова: динамізм мови, лексичні інновації, фемінітиви, лексико-семантична система, системність мови, соціальні фактори, лексичні інновації.

Постановка проблеми. Однією з найважливіших передумов функціонування мови, як наголошують учені-лінгвісти, є її властивість рухатися та перебувати у стані перманентних змін. На кожному етапі існування мови розвиваються ті засоби і способи вираження, ті тенденції, які найбільше відповідають новим соціально-культурним завданням та умовам мовленнєвої комунікації, оскільки основним призначенням мовної системи є забезпечити запити суспільства, що нею користується. Динамізм мови як її онтологічна ознака є тим процесом, унаслідок якого реалізовується відповідність мовної системи змінним потребам комунікативної та пізнавальної діяльності людини [Коць : 43].

Натепер зміни в різних сферах життя соціуму (суспільно-політичній, науково-технічній, духовній, культурній та ін.) під впливом нових суспільних умов – утвердження України як незалежної держави, її входження до світових організацій, розширення міжнародних відносин, демократизація суспільства,

стрімкий науково-технічний прогрес – потребують модифікацій і вдосконалення мовних форм, породжують нові об'єкти називання та формують потребу в неологізмах. Під впливом значних соціальних зрушень змінилася й мовна компетенція членів комунікативного середовища, розширилося коло представників мовотворення.

Вивчення причин, напрямів, способів і форм мінливості в лексичному складі мови, безперечно, належать до важливих проблем лінгвістичної науки. З огляду на інтенсивність змін мовної поведінки суспільства нове осмислення подій чи явищ, що відповідають нинішнім настроям, дослідження питань кількісних і якісних перетворень у мові, а також відображення їх у словниковому арсеналі не втрачає актуальності.

Аналіз праць із теми дослідження. Питання мовної еволюції завжди було в колі уваги як вітчизняних, так і зарубіжних мовознавців. Зокрема, Б. Ажнюк, Л. Булаховський, Ю. Дешерієв, О. Мельничук, В. Русанівський та ін. розглядали мову як процес суспільної діяльності й результат трансформацій у соціумі; В. Виноградов, В. фон Гумбольдт, Ф. де Сосюр, Н. Шведова та ін. досліджували внутрішні закони розвитку мови як системно-структурного утворення; динамічні аспекти розвитку лексико-семантичної системи стали предметом вивчення Л. Лисиченко, О. Тараненка, Д. Шмельова, Л. Щерби та ін.; модифікації в словниковому складі української мови останніх десятиліть репрезентовано в наукових працях А. Архангельської, М. Вакуленка, Н. Клименко, Є. Карпіловської, Д. Мазурик, А. Нелюби, Т. Радзієвської, Є. Редька, О. Стишова та ін. Оскільки мова перебуває в стані постійного розвитку, зазначені проблеми залишаються актуальними.

Об'єкт дослідження – інноваційні входження в систему української мови на сучасному етапі її розвитку. **Предмет дослідження** – дериваційні неологізми на позначення осіб жіночої статі.

Матеріал дослідження: реєстри тлумачного Словника української мови в 20-ти т. (СУМ–20) – перші 11 томів, а також

11-томного Словника української мови (СУМ–11) (у порівняльному аспекті).

Актуальність вибору проблеми визначила **мету дослідження**: проаналізувати інноваційні входження, зокрема фемінні номінації, у лексичній системі української мови на сучасному етапі її розвитку як результату впливу позамовних і внутрішньомовних чинників. Мета передбачила розв'язання таких **завдань**: визначити основні зовнішні й внутрішні чинники появи фемінних новотворів; з'ясувати, за допомогою яких словотвірних елементів (суфіксів) відбувається творення іменників зі значенням осіб жіночої статі; описати продуктивні дериваційні утворення з огляду на активні словотвірні моделі; з'ясувати сфери функціонування нових фемінітивів; схарактеризувати стилістичні видозміни інноваційних входжень.

Викладення основного матеріалу дослідження. Рухливість, гнучкість і відкритість мови найбільше проявляється в лексико-семантичній системі мови. “Словник – сфера в мові найбільш прониклива” [Сорокін : 14]. Він є особливо чутливим до змін навколишніх реалій, активно відображає різні види перетворень. Вплив соціальних факторів на мову найбільш повно й концентровано здійснюється через посередництво, розширення та розвиток її соціальної ролі. Суспільство, прагнучи через мовні механізми реалізувати свої комунікативні потреби, шукає найраціональніші засоби найменування. Як підкреслюють дослідники, “для більш адекватного відображення, відтворення й закріплення нових ідей і понять мова взагалі й лексика зокрема змушені перебудовуватися, поповнюватися новими компонентами” [Левицький :16].

Модифікації в лексиці відбуваються, нерівномірно реагуючи на ситуації в суспільстві. Існують періоди (до них належить і нинішній), для яких характерні інтенсивні перетворення суспільного життя в усіх його проявах. На сучасному етапі розвитку лексики української мови, зумовленого новими соціально-культурними завданнями й умовами мовленнєвої комунікації, з-поміж зовнішніх чинників, актуальність яких, безперечно, відображена в комунікативному просторі мови,

можна виокремити процеси демократизації та лібералізації суспільства, що породжують нові форми суспільних відносин. Нині ліберальне суспільство надало носієві мови “максимальну кількість” свободи у виборі слів і висловів [Архангельська : 27–28]: зі зміною суспільної ситуації відбувається закономірне оновлення словникового складу.

Варто зазначити, що найбільш повно й об’єктивно відображає зміни в лексичній системі мови тлумачний словник. Натепер Словник української мови у 20-ти томах – найавторитетніша лексикографічна праця, що характеризується вичерпністю подання мовного матеріалу, дає змогу провести багатоаспектне вивчення сучасної української мови, зокрема проаналізувати процеси неологізації мовного складу.

Дослідження інноваційних фемінних номінацій, проведене на фактичному матеріалі СУМ–20, показало, що останнім часом у мовленнєвій практиці користувачів мови можна спостерігати активність уживання номінацій жіночого роду: *дарувальниця, записувачка, каскадерка, конкурсантка, містянка, монотейстка, монтажерка, набувальниця, невтомниця, неопозитивістка, оскаржувачка* і под.

Це передусім засвідчує той факт, що нині роль жінки в суспільстві істотно змінилася. Поява багатьох фемінітивів (як нових, так і тих, що перейшли з пасивної лексики в активну, або мігрували стилістично) викликана зростанням активності та значення жінки в сучасному соціумі, виконанням нею таких функцій, які раніше були прерогативою чоловіків. Крім того, нині гостро постало питання гендерної рівності, утвердження нової ролі та прав жінки в усіх сферах життєдіяльності. Реакція лексико-семантичної системи на ці процеси ще раз підтверджує основне призначення мови – комунікацію і свідчить про її суспільну мотивованість. Окреслена першопочаткова функція й визначає спрямування мови на виконання нею соціальних замовлень та визначає напрям розвитку словникового складу [Русанівський : 5].

Збагачення лексичного фонду інноваціями зумовлюють фактори не лише зовнішнього, але й внутрішнього характеру. Пер-

шочергово це пов'язано з системним характером мови, із власними законами мови, внутрішніми ресурсами, які є потужною продуктивною силою лінгвальних змін. Мовні засоби у процесі функціонування пристосовуються до позначення нових реалій, розбудовуючи свій номінативний потенціал [Радзівська : 150]. Системна організація лексики, що ґрунтується на взаємозалежності елементів – це “адаптивна самоналаштовувана система, що здатна змінювати свої елементи, їхні властивості й власну структуру відповідно до потреб і умов комунікації та до референтів, які змінюються” [Арнольд : 107].

Системні характеристики також відображено в закономірностях словотворення та наявному словотворчому арсеналі засобів. Словотвірна система є тим внутрішнім чинником, що впливає на характер дієвого функціонування лексичних одиниць і стимулює відповідні інноваційні механізми у процесі оновлення українського лексикону. Як зазначає відомий мовознавець М. Шанський, кожна нова лексична одиниця, “що з'являється в лексиці мови, не може бути новоутворенням, що створене поза правилами та законами словотворення, системою й граматичним складом мови. Створене без дотримання названого слово буде мертвонародженням словом, непотрібним і безглуздим набором звуків” [Шанський : 163]. Функціонування словотвору як мікросистеми (у взаємодії та взаємозв'язках її елементів), тяжіння до словотвірної аналогії є тими внутрішніми ресурсами, що зумовлюють розвиток і вдосконалення мовної системи. Отже, усе нове, що вносять суспільні умови (які змінилися) у значення й вживання слів, підпорядковане внутрішній організації мови.

Внутрішні стимули мовного розвитку як рушійна сила є дієвими й щодо появи дериваційних інновацій на позначення осіб жіночої статі. Описуючи питання словотвірної та лексичної семантики фемінних номінацій, відомий український мовознавець О. Пономарів наголошує, що утворення жіночих відповідників чоловічого роду є онтологічною ознакою української мови, як і інших слов'янських мов [Пономарів : 185]. Думку щодо гнучкості дериваційного потенціалу української мови в аспекті творення іменників зі значенням жіночої статі висловлює також

І. Шпітько: “<...>питомі словотворчі афікси можуть вільно поєднуватися як із власними, так і із запозиченими твірними основами, не порушуючи в процесі деривації морфологічних законів і словотвірних норм. Тому є всі підстави вважати, що в сучасній українській мові фемінітиви можуть і будуть утворюватися від співвідносних назв осіб чоловічого роду” [Шпітько : 387]. Можливо, саме тому лексичні одиниці на позначення жіночої статі, зазвичай, мають відповідники на позначення чоловічих назв (що стали дериваційною передумовою фемінних назв): *автомоделіст – автомоделістка, автономіст – автономістка, науковець – науковиця, неореаліст – неореалістка, муштрувальник – муштрувальниця, охоронитель – охоронителька, обчислювач – обчислювачка*.

Словотвірна семантика та внутрішньомовна мотивація фемінітивів сучасної української мови пов'язана із суфіксальним способом. Творення іменників зі значенням жіночої статі відбувається за допомогою суфіксів *-к-(а)*, *-иц-(я)*, *-ин-(я)*, *-ес-(а)*. Правила творення слів-фемінітивів описано в чинному “Українському правописі” (редакція 2019 р.). Варто зазначити, що параграфа щодо словотворення іменників жіночого роду в попередньому виданні не було. Новий правопис (§ 32) фіксує, що найуживанішим є суфікс *-к-(а)*, бо він поєднуваний із різними типами основ: *авторка, дизайнерка, директорка, редакторка, співачка, студентка, фігуристка* і под. Суфікс *-иц-(я)* приєднуємо насамперед до основ на *-ник*: *верстальниця, набірниця, порадиця* та *-ень*: *учениця*. Суфікс *-ин-(я)* сполучаємо з основами на *-ець*: *кравчиня, плавчиня, продавчиня*, на інший приголосний: *майстриня, філологиня; бойкиня, лемкиня*. Суфікс *-ес-(а)* рідковживаний: *дияконеса, патронеса, поетеса* [Український правопис : 27].

Якщо звернутися до словника (СУМ–20), який репрезентує нові одиниці на позначення осіб жіночого роду, то можна констатувати, що за вищезазначеними моделями утворено багато інноваційних лексем. У межах аналізованого словотвірного типу розглянемо фемінні деривати.

Від іменників чоловічого роду за допомогою суфікса **-к-(а)**, який є найпродуктивнішим, з'явилися такі лексичні одиниці, зафіксовані у новому “Словнику української мови” у 20-ти томах: *африканіст* → *африканістка*, *абсолютист* → *абсолютистка*, *батутист* → *батутистка*, *бобслеїст* → *бобслеїстка*, *батерфляїст* → *батерфляїстка*, *лівоцентрист* → *лівоцентристка*, *неоглобаліст* → *неоглобалістка* (твірна основа із мотиваційним компонентом **-ист (-іст-, -їст-)**); *акціонер* → *акціонерка*, *байкер* → *байкерка*, *інженер* → *інженерка* (розм.), *корупціонер* → *корупціонерка*, *кілер* → *кілерка* (розм.), *лідер* → *лідерка*, *монтажер* → *монтажера* (складниками цього словотвірного типу є утворення від повних або усічених основ відповідних іменників чоловічого роду із суфіксом **-ер-(-ер-)**); *махінатор* → *махінаторка*, *картотекар* → *картотекарка*, *містифікатор* → *містифікаторка* (derivati утворено від співвідносних назв чоловічого роду зі словотвірним елементом **-ор- і -ар-**) тощо. Одні із наведених лексем поповнюють словниковий склад найменуваннями професійних занять особи, її належності до соціальної групи, прихильності до певних політичних та релігійних поглядів, інші – спортивної діяльності або характеристичної оцінки жінки.

У межах словотвірного типу на позначення осіб жіночої статі поширеною в сучасній мові є модель із суфіксом **-иц-(-ниц-)** (**а**): *автомандрівник* → *автомандрівниця*, *атакувальник* → *атакувальниця*, *байдарочник* → *байдарочниця*, *вертолітник* → *вертолітниця*, *вакуумник* → *вакуумниця*, *бальзамувальник* → *бальзамувальниця*, *дарувальник* → *дарувальниця*, *екскаваторник* → *екскаваторниця*. Ці derivati утворено від співвідносних назв чоловічого роду в такий спосіб: зазначений суфікс приєднується до усічених основ іменників-маскулінізмів із суфіксом **-ик- (-ник-)**. Фемінні новотвори входять до групи слів, що називають особу за сферою її професійної діяльності. Як бачимо, у самому інвентарі морфем закладено можливості, що використовуються для утворення слів: “система словотворення завжди перебуває в стані “бойо-

вої готовності” до породження нових слів, як тільки з’явиться потреба в таких словах” [Кузнецова :155].

Малою активністю під час творення фемінних номінацій характеризується словотвірна модель із суфіксом *-ин-(я)*. Дериваційні утворення жіночих найменувань мотивовані іменниками чоловічого роду зі значеннями особи з основами на *-ець-*: *борець* → *борчиня*, *мистець* → *мисткиня*. Іменникові неологізми на позначення жіночої статі належать до групи лексики із загальною семантикою ‘особа за родом її діяльності’.

Непродуктивною у процесі творення фемінних номінацій визначено словотвірну модель із формантом *-ес-(а)* (від іменників чоловічого роду з основою на приголосний).

Вочевидь, і це демонструє ілюстрований матеріал, потенційний елемент мовної системи можна розглядати як реалізований у певних умовах: нове осмислення подій чи явищ, які відповідають настроям епохи та відбивають модні тенденції, часто стають запорукою актуалізації та закріплення в мовній практиці відповідних мовних форм [Коць : 49].

Аналізовані інноваційні лексичні одиниці свідчать про оновлення мовної системи через власний будівельний матеріал, а також про роль словотворення в постійному поступальному русі лексико-семантичної системи та виконанні завдання, яке ставить перед мовою соціум: “саме воно [словотворення – *Н. С.*] дозволяє мати відповідний розвитку суспільства словниковий склад” [Шанський : 131].

Заслуговує на увагу й лексико-семантична організація досліджуваних інноваційних жіночих номінацій. Оскільки всі елементи лексичного рівня мови взаємопов’язані та взаємозалежні, то будь-які зміни в словнику спричиняють зміни лексичної сполучуваності слів, а отже, перетворення в лексико-семантичній системі. Передусім це проявляється в лексико-тематичних групах, антонімічних, синонімічних та інших видах зв’язків [Лисиченко : 8].

Проаналізуємо групи слів, об’єднаних спільною лексичною семантикою ‘вид діяльності, рід занять, соціальні ролі й статус жінки тощо’.

Процес активізації творення фемінітивів позначився на розподілі тематичних груп. Зокрема, у межах інновацій на позначення осіб жіночого роду можна виокремити такі, що входять до наукової сфери, позначаючи відповідний рід занять жінки або її відповідний статус: *здобувачка, компаративістка, літературознавиця, мислителька, мовознавиця*.

Активне входження іменникових субстантивів на позначення 'особа жіночої статі' також спостерігається в групі слів, що характерні для спортивної галузі: *керліністка, кікбоксерка, каскадерка, культуристка, кролістка, мотогогонниця, олімпійка*.

Окрему групу нових дериватів становлять одиниці з лексичною семантикою осіб жіночої статі, які займаються інтелектуальним видом діяльності: *відеожурналістка, інтерв'юерка (інтерв'юерка), медієвістка, медійниця*.

Не менш активна група слів на позначення фемінних одиниць, що відображають належність жінки в сучасному світі до виробничої діяльності: *виробниця, вагонниця, замітальниця, заморочувальниця, макетниця, операціоністка, опоряджувальниця*. Нові лексеми фіксують інформацію не лише про розвиток процесів створення матеріальних благ, необхідних для соціуму та пов'язаних із виробничими відносинами, а й про функцію жінки, яка безпосередньо бере активну участь у цих процесах.

Такі нові слова, як *карильйоністка, кларетистка, мисткиня, новелістка, неоімпресіоністка* відображають дієву роль жінки у відображенні дійсності в художніх образах, у творчій художній діяльності.

Варто згадати лексеми, що характеризують жінку як особу, яка обіймає керівну посаду або обстоює активну лідерську позицію: *автовласниця, банкірка (розм.), зачинателька, квартировласниця, лідерка, очільниця*.

Про розширення кола вподобань сучасної жінки свідчать наявні у словнику інноваційні одиниці, що відображають її прихильність до чогось: *автотуристка, автомототуристка, автомотолубителька, кавоманка (розм.)*.

У словнику зафіксовано також новотвори, семантика яких має негативну конотацію. Це свідчить про різноплановість лексичних інновацій: вони відображають як різні аспекти життя,

так і різні оцінні характеристики особи: *законопорушниця*, *здирниця*, *клятвопорушниця*, *колабораціоністка*, *кривоприсяжниця*, *маразматичка*, *махінаторка*, *недоброзичливиця*.

Отже, активне входження в мову іменників-неологізмів на позначення осіб жіночої статі свідчить про взаємодію зовнішніх і внутрішніх факторів мовної динаміки. На цьому наголошують дослідники-лінгвісти, які вивчають розвиток лексико-семантичної системи української мови на сучасному етапі її функціонування: “Позамовні фактори сприяють динамічному продукуванню лексем цієї групи, що зумовлене постійною потребою номінації (нерідко прагматичного характеру) нових осіб, зокрема за належністю до певної соціальної групи, організації, об’єднання за певним типом занять і т. ін. чи якоюсь іншою специфічною особливістю. Внутрішньомовні ж чинники не перешкоджають входженню зазначених новотворів до лексичної системи української мови, оскільки процес деривації відбувається за наявними в українській мові словотвірними типами та моделями” [Стишов : 124].

Варто зазначити, що процес неологізації супроводжується стилістичним розподілом. Поряд з описаними вище загально-вживаними фемінними одиницями наявна ремаркована лексика. Вона представлена такими дериватами, як *банкїрка* (розм.), *барахольниця* (розм.), *валютниця* (розм.), *водійка* (розм.), *недбайливиця* (розм.).

Можливо, стилістична ремаркованість цих одиниць є тимчасовим явищем. І в період стрімких суспільних зрушень інтенсивність внутрішньосемантичних процесів у мові, зумовлена зовнішніми чинниками, змінить вектори актуалізації, переорієнтації чи активізації фемінних новотворів.

Уживані в СУМ-11 лексичні одиниці на позначення осіб жіночої статі зафіксовано зі стилістичною ремаркою – розмовне (розм.): *викладачка* (розм.), *лекторка* (розм.). Проте нині ці слова стали звичними і прийнятними в мовленні (особливо в мас-медіа), а тому варто говорити про їхню стилістичну міграцію (це репрезентує СУМ-20). Новий словник презентує ці одиниці як загально-вживані, стилістично немарковані слова. Мова є системно-структурним утворенням, а тому зазнає постійної перебудови

й стилістичної міграції: “Те, що живе в мові прихованим життям, те, чого немає в мовленні, але як натяк є в системі мови, проривається назовні в подібних явищах мовного новаторства, перетворюючи потенціальне в актуальне” [Винокур : 15].

Стилістичної переорієнтації зазнало також слово на позначення жіночої номінації *дипломатка*, зафіксоване у СУМ–11 із ремаркою – *рідко*. У новому СУМ–20 воно представлене з ремаркою *розм.* – розмовне. Це дає підстави говорити про те, що сьогодні одиниця *дипломатка*, функціонуючи в розмовному стилі, “піддалася” процесу активізації та перейшла з рідковживаної лексики до складу розмовної.

Висновки. Отже, огляд мовного матеріалу переконливо засвідчує, що в лексичній системі української мови на сучасному етапі її розвитку внаслідок впливу позамовних і внутрішньомовних чинників відбулося оновлення словника фемінними номінаціями. Передумовами появи нових фемінітивів, репрезентованих в СУМ–20, стали зовнішні (процеси демократизації, фемінізації суспільства, нові політичні орієнтири, утвердження нових ролей жінки в соціумі), а також внутрішні (мовні закони, системна організація мови, словотвірний потенціал) фактори.

Проаналізовані репрезентанти словника вказують, що інноваційні іменникові деривати зі значенням осіб жіночої статі відображають активність суфіксального способу словотворення. Схарактеризовані фемінні лексичні одиниці демонструють продуктивність суфіксів *-к(-а)* та *-иц(-я)*. Аналіз дериваційних утворень на позначення осіб жіночої статі дав змогу встановити основні сфери функціонування нових іменників (наукова, культурно-мистецька, медійна, виробнича, спортивна й ін.). Досліджувана лексика зазнала стилістичної міграції, зокрема переходу з розмовної лексики до загальноновживаної, з рідковживаної – до розмовної.

З огляду на проведене дослідження можна констатувати, що поява суфіксальних дериваційних новотворів на позначення осіб жіночої статі відображає потужний розвиток української мови на сучасному етапі її існування.

ДЖЕРЕЛА

СУМ-11 – Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980). URL : <http://sum.in.ua/>

СУМ-20 – Словник української мови. Томи 1–11 (А-о́яснювати). URL : <https://services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=57199&page=1> 822

ЛІТЕРАТУРА

1. Арнольд И. В. Семантика. Стилистика. Интертекстуальность : сборник научных трудов. Москва : Флинта, 2019. 448 с.

2. Архангельська А. М. До проблеми словотвірної фемінізації в українській мові новітньої доби : традиція і сучасність // Мовознавство. 2013. № 6. С. 27–40.

3. Винокур Г. О. Маяковский – новатор языка. Москва : ДомКнига, 2009. 152 с.

4. Коць Т. Аксіологічний і часовий виміри мовної норми // Українська мова. 2017. № 4. С. 42–50.

5. Кузнецова Э. В. Лексикология русского языка : учебное пособие. Москва : Высшая школа, 1989. 216 с.

6. Левицький А. Є. Актуальні проблеми розвитку неології (на матеріалі англійської мови) // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2005. Вип. 23. С. 16–22.

7. Лисиченко Л. А. Лексикология сучасної української мови. Семантична структура слова. Харків : Харківський університет, 1977. 114 с.

8. Пономарів О. Д. Іменники жіночого роду у назвах за професіями // Філософсько-антропологічні студії : Спецвипуск. Київ, 2001. С. 183–186.

9. Радзівєвська Т. В. Дискурсивні аспекти динаміки української мови в контексті активних мовних процесів у слов'янському світі // Мовознавство. 2013. № 2–3. С. 149–162.

10. Русанівський В. М. Мова і суспільний процес // Мова і процеси суспільного розвитку. Київ : Наукова думка, 1980. С. 17–23.

11. Сорокин Ю. С. Развитие словарного состава русского литературного языка 30–90 годов XIX века. Москва–Ленинград : Наука, 1965. 565 с.

12. Стишов О. А. Українська лексика кінця XX століття (на матеріалі мови засобів масової інформації). Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2003. 388 с.

13. Український правопис. Київ : Наукова думка, 2019. 282 с.

14. *Шанский Н. М.* Лексикология современного русского языка : учебное пособие. Москва : Либроком, 2009. 312 с.

15. *Шанский Н. М.* Очерки по русскому словообразованию и лексикологии. Москва : ГУППИ, 1954. 310 с.

16. *Шинітько І. М.* Фемінітиви з формантом -ка в українській і словацькій мовах // Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Мовознавство. 2010. Т. 18. Вип. 16. С. 383–388.

REFERENCES

1. *Arnold I. V.* (2019). Semantics. Stylistics. Intertextuality . Moskva : Flinta, 448 p. (in Russian).

2. *Arkhanhelska A. M.* (2013). On the problem of word-forming feminization in the Ukrainian language of modern times : tradition and modernity. *Movoznavstvo*, no 6, pp. 27–40 (in Ukrainian).

3. *Vinokur H. O.* (2009). Maiakovsky is an innovator of language. Moskva : DomKniha, 152 p. (in Russian).

4. *Kots T.* (2017). Axiological and temporal dimensions of the language norm. *Ukrainska mova*, no 4, pp. 42–50 (in Ukrainian).

5. *Kuznetsova Ye. V.* (1989). Lexicology of the Russian language: a textbook for philological specialties of the universities. Moskva : Vysshaya shkola, 216 p. (in Russian).

6. *Levytskyi A. Ye.* (2005). Current problems of neology development (based on English). *Bulletin of Zhytomyr State University named after Ivan Franko*, vol. 23, pp. 16–22 (in Ukrainian).

7. *Lysychenko L. A.* (1977). Lexicology of the modern Ukrainian language. Semantic structure of words. Kharkiv : Kharkivskyi universytet, 114 p. (in Ukrainian).

8. *Ponomariv O. D.* (2001). Feminine nouns in names by profession. *Filosofsko-antropolohichni studii : Spetsvypusk*. Kyiv, pp. 83–186 (in Ukrainian).

9. *Radziievska T. V.* (2013). Discursive aspects of the dynamics of the Ukrainian language in the context of active language processes in the Slavic world. *Movoznavstvo*, no 2–3, pp. 149–162 (in Ukrainian).

10. *Rusanivskyi V. M.* (1980). Language and social process. *Mova i protsesy suspilnoho rozvytku*. Kyiv : Naukova dumka, pp. 149–162 (in Ukrainian).

11. *Sorokin Yu. S.* (1965). Development of the vocabulary of the Russian literary language in the 30–90s of the XIX century. Moskva–Leninhrad : Nauka, 565 p. (in Russian).

12. *Styshov O. A.* (2003). Ukrainian vocabulary of the late twentieth century (based on the language of the media). Kyiv : Vydavnychiy tsentr KNLU, 388 p. (in Ukrainian).

13. Ukrainian spelling (2019). Kyiv : Naukova dumka, 282 p. (in Ukrainian).

14. *Shanskyi N. M.* (2009). Lexicology of the modern Russian language : a textbook. Moskva : Lybrom, 312 p. (in Russian).

15. *Shanskyi N. M.* (1954). Essays on Russian word formation and lexicology. Moskva : HUPPY, 310 p. (in Russian).

16. *Shpitko I. M.* (2010). Feminities with the formant *-ka* in Ukrainian and Slovak. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Seriya : Movoznavstvo*, part. 18, vol. 16, pp. 383–388 (in Ukrainian).

Natalia Stratulat, Candidate of Philology, Doc.
National Academy of Internal Affairs, Kyiv

Activation of creation of women's nominations as a new stage of development of the Ukrainian language

The article is devoted to the topical issue of the development of the lexical and semantic system of the Ukrainian language at the present stage.

Constant significant transformations in society require changes and improvements in language forms, as language must meet the needs of people who use it. Today, this issue has become very relevant, as rapid changes in society, especially economic, political, cultural, rapid development of science, the establishment of Ukraine as an independent democracy, led to innovative processes in the modern Ukrainian language. Therefore, the issues of the functioning of new words in modern discourse, as well as the reasons and methods of their appearance, are important at the current stage of the development of the Ukrainian language.

It is noted that one of the manifestations of the reflection of the corresponding changes in the language system today is the functioning of parallel forms of nouns to denote a person: feminine forms are actively appearing along with the existing masculine forms.

It is determined that the prerequisites for such shifts in the lexical system are the reasons of external (social) and internal (proper linguistic) nature. External factors include, first of all, democratization and liberalization of

society. In fact, the “new idea” of establishing a “new woman” in society by rethinking the meaning of her role, defining her rights, and consolidating her functions contributed to the emergence of new lexical units with appropriate semantics. The internal factors of the constant development of language are primarily related to its systemic nature: all the elements in the language system are interconnected and interdependent. The system of the Ukrainian word formation is organized in such a way that under any social changes, the powerful derivational material of means (both own and borrowed) becomes the basis for the emergence of new lexemes.

It is determined that the formation of nouns with the meaning of the feminine occurs with the suffixes -к-, -уц- (я), -ун- (я), -ец-, where the first two are most active. Within the framework of the considered word-formation type with the corresponding derivational components, innovative lexemes are described. At the same time, the productivity of feminine neoplasms was determined. Thematic groups of lexical units for designating feminine persons are characterized. New formations are distributed by occupation, the sphere of professional activity, the status that a woman occupies according to her profession.

Keywords: *dynamism of language, lexical innovations, feminine, lexical-semantic system, systematic language, social factors, lexical innovations.*

Стаття надійшла до редколегії 15.03.21